

TEXNOLOGIYA DARSLARIDA O‘QUVCHILARDA IQTISODIY BILIM TUSHUNCHASINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYASI

Qodirov Zikrullo Mengto‘rayevich

Oltinsoy Pedagogika kolleji bo‘lim boshlig‘i

+99891-512-40-35

Annotatsiya: O‘quvchilarda iqtisodiy bilim tushunchasini shakllantirish orqali ularni tejamkorlikka, tadbirkorlik va ishbilarmonlikka o‘rgatish.

Kalit so‘zlar: madaniyat, iqtisodiy madaniyat, tejamkorlik, shakllantirish, texnologiya darslarida, mehnatga muhabbat

Kirish. Hozirgi davr talabi yetuk mutaxassislarni jamiyatga tayyorlash, va ularning jamiyatdagi o‘rnini yanada mustahkamlashdir.

Texnologiya darslarida maktab o‘quvchilarining iqtisodiy madaniyatini shakllantirish yanada samarali bo‘ladi. Iqtisodiy madaniyat tushunchasi insonning moddiy va ma‘naviy ehtiyojlarini qondirishda namoyon bo‘ladi. Misol uchun insonning bajargan ishi uning qanday inson ekanligini ko‘rsatib turadi. U nafaqat insonning tashqi qiyofasi balki ichki go‘zalligidan ham darak beradi. Bu esa madaniyat tushunchasiga borib taqaladi.

Bugungi kundagi iqtisodiy beqarorlik sharoitida ta‘lim jarayoni iqtisodiy rivojlanishni talab qiladi. Hozirda dunyoda juda katta axborot oqimlari va yuqori texnologiyalar mavjud. Zamonaviy yosh avlod nafaqat yangi texnologiyalarni taqdim etishi va bilishi kerak, shu bilan bir qatorda ijtimoiy va ijodiy rivojlangan shaxslar bo‘lishi kerak. Ushbu muammoni hal qilish uchun ko‘plab maktablar ixtiyoriy ravishda kirishdi. Birinchi o‘rinda texnologiya darslariga “Iqtisodiyot” kursi kirildi. Bugungi kunda maktabdagi imkoniyatlar bilan biz talabalar yetarli darajada bilimga ega emasmiz. Birinchi o‘rinda iqtisodiy madaniyat, iqtisodiy bilim tushunchalari bilan ta‘minlashimiz zarur. Shu bilan birga bunday qadriyatlarlarni shakllantirish muammosi paydo bo‘ldi. Maktab o‘quvchilarining bo‘sh vaqtlarini kamaytirib ularni to‘g‘ri yo‘lga boshlash uchun bo‘sh vaqtlarini mazmunli o‘tkazish uchun zarurat tug‘iladi. Shundan kelib chiqadiki maktab o‘quvchilarining iqtisodiy madaniyati shaxs bo‘lib shakllanishi uchun alohida ahamiyat kasb etadi.

Kundalik hayotda madaniyat tushunchasi uch ma‘noda qollaniladi:

Birinchidan, madaniyat jamiyat hayotining muayyan sohasini anglatadi (muzey, teatr, ishlab chiqarish sohalari va boshqalar).

Ikkinchidan, madaniyat ma‘naviy ehtiyojlar to‘plami (umumiylik va xalqqa xos bo‘lgan qadriyat va normalar).

Uchinchidan, madaniyat yuqori sifatni ifodalaydi (ya'ni "ma'daniy" inson ma'nosida o'zini tutib olgan ish joyida o'z o'rniga ega va boshqalar).

Shu bilan bir qatorda iqtisodiy madaniyat tushunchasi ham mavjud bo'lib bu tushunchaga alohida to'xtalib o'tishimiz zarur. Jamiyatning iqtisodiy madaniyati qadriyatlar va motivlar tizimidir iqtisodiy faoliyat, iqtisodiy bilimlarning sifati va darajasi, shaxsning xatti-harakatlari va baholari, shuningdek, an'analar va normalar. iqtisodiy munosabatlar va xulq-atvor. Iqtisodiy madaniyat mulkchilik shakllariga alohida munosabatni talab qiladi, ishbilarmonlik muhitini yaxshilaydi.

Iqtisodiy madaniyat inson xo'jalik faoliyatini rivojlantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, ishlab chiqarish, taqsimlash va iste'mol jarayonida namoyon bo'ladigan ong va amaliy faoliyatning ajralmas birligidir.

Shaxsning iqtisodiy madaniyatida iqtisodiy tafakkur muhim o'rin tutadi, bu esa iqtisodiy hodisa va jarayonlarning mohiyatini bilish, o'zlashtirilgan iqtisodiy tushunchalardan to'g'ri foydalanish, aniq iqtisodiy vaziyatlarni tahlil qilish imkonini beradi.

Ishtirokchilarning ijtimoiy-psixologik sifatlaridan iqtisodiy faoliyat iqtisodiyotdagi xulq-atvor namunalarini tanlash va iqtisodiy muammolarni hal qilish samaradorligi ko'p jihatdan bog'liq. Shaxsning yo'nalishi ijtimoiy ahamiyatga ega qadriyatlar va ijtimoiy munosabatlar bilan tavsiflanadi. Shaxsning iqtisodiy madaniyatini uning faoliyatdagi ishtiroki natijasini ifodalovchi shaxsiy xususiyatlari va fazilatlari majmuasini hisobga olgan holda ko'rish mumkin. Iqtisodiyot sohasidagi muayyan shaxsning madaniyat darajasini uning barcha iqtisodiy fazilatlari yig'indisi bilan baholash mumkin.

Darhaqiqat, iqtisodiy madaniyatga har doim ma'lum bir xalqqa xos bo'lgan turmush tarzi, an'analari va mentaliteti ta'sir qiladi. Shuning uchun, model, hatto undan ham ko'proq ideal sifatida iqtisodiyotning biron bir xorijiy modelini olish mumkin emas. Iqtisodiy madaniyat bir qancha muhim vazifalarni bajaradi.

1. Asl bo'lgan adaptiv funktsiya. Aynan shu narsa insonga jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlariga, iqtisodiy xatti-harakatlarning turlari va shakllariga moslashishga, ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga moslashishga imkon beradi. muhit, masalan, zarur iqtisodiy foyda ishlab chiqarish, ularni sotish, ijaraga berish, ayirboshlash va hokazolar orqali taqsimlash.

2. Moslashuvchan funktsiya bilan muvofiqlashtirilgan kognitiv funktsiya. Iqtisodiy madaniyatda mavjud bo'lgan bilimlar, uning g'oyalari, taqiqlari, huquqiy me'yorlari bilan tanishish insonga o'z iqtisodiy xatti-harakatlarining mazmuni va shakllarini tanlashda ishonchli yo'riqnomaga ega bo'lishga imkon beradi.

3. Tartibga solish funktsiyasi. Iqtisodiy madaniyat insonlar va ijtimoiy guruhlarga u tomonidan ishlab chiqilgan ma'lum standartlar va qoidalarni talab qiladi, bu odamlarning turmush tarziga, ularning munosabati va qadriyat yo'nalishlariga ta'sir qiladi.

4. Iqtisodiy faoliyat tajribasini avloddan-avlodga o'tkazib, avlodlar va davrlar o'rtasida muloqot qilish imkoniyatini yaratadigan tarjima funktsiyasi. O'quvchilar ongiga jamiyatimizning demokratik asosida iqtisodiy islohatlarni yanada rivojlantirish, mahnaviy-ahloqiy, mehnat tarbiyasi tushunchalarini shakllantirish, mehnat darslarida iqtisodiy tushuncha berish ishlari muhim ahamiyat kasb etadi.

Mehnat fanlar asosini chuqur va amaliy o'zlashtirishda, bolalarni mehnatga bo'lgan munosabatini ijodiy ish faoliyatida mustaqil shakllantirishda, fikr yuritishga o'rgatuvchi ilmiy vositalardan biridir. Ko'p asrlik tajriba shuni ko'rsatadiki, insonlarning mehnati tufayli cheksiz boyliklar va imkoniyatlarning yechiladi. Mehnat fani iqtisodiy rivojlanishning asosiy omili hisoblanib, o'quvchilarning chuqur iqtisodiy bilimni mustahkamlaydi.

Hali-hanuz iqtisodiy mehnat tarbiyasida ilg'or umumbashariy va milliy g'urur, ularning tarbiyaviy harakteri o'z ifodasini topgani yo'q. Shuning uchun mehnat darslarida o'quvchilarning iqtisodiy faolligini oshirish va tadbirkorlik mehnat faoliyati ko'nikmalarini shakllantirish va kuchaytirish lozim.

Iqtisodiy tarbiyaning qator vazifalari mehnat darslarida amalga oshiriladi. Bu vazifalardan biri tadbirkorlik bo'lib, bu mahsulot ishlab chiqarish uni sota bilish, tushgan mablag'ni joy-joyiga sarflay olishdir. Bu tadbirkorlik talablarini mehnat darslari jarayonida darslar nechoglik qiziqarli va foydali tashkil etilsa, o'quvchilar shunchalik iqtisodiy bilimga va malakaga ega bo'ladilar. Avvalo bu darslarning muzmunini to'g'ri belgilab olish zarur.

- ✓ mehnat ta'limi va tarbiyasining ijtimoiy va iqtisodiy yo'nalganligi;
- ✓ mehnat darslarini bozor iqtisodi talablari asosida pedagogik texnologiyalardan va malakalardan unumli foydalanish;
- ✓ o'quvchilarni qiziqishlarini hisobga olib amaliy to'garaklarga jalb qilish;
- ✓ o'quvchilarni mehnat darslarida iqtisodiy bilim berishda yoshi, shaxsiy xususiyatlarini hisobga olish;
- ✓ o'quvchilarni mehnat natijalarini rag'barlantirish va kamchiliklarni do'stona hal qilish;
- ✓ mehnat darslari bolalar uchun iqtisodiy bilimlar bilan tevarak- atrofdagi hayotni o'ziga xos tarzda bog'lovchi omil bo'lishi lozim.

Shuning uchun hozirgi kunda mehnat darslarida “o`z-o`zini boshqarish” va “o`z-o`zini mablag` bilan tahminlash” kabi tadbirkorlik ishlarini tashkil qilish lozim.

Masalan o`quvchilarning mehnat darslarida materiallarni isrof qilmaslikni, ishning sifatligini, estetik jihatdan bejirim va chiroyli bo`lishiga e`tibor berishlari kerak. Shu bois boshlang`ich sinflarda mehnat ta`limi va tarbiyasi jarayonida tadbirkorlik tushunchalarini, kelgusi mehnat faoliyatida muhim o`rin egallash ekanligi ko`rsatish, tushuntirish pedagog o`qituvchilarning oldida turgan muhim vazifalardan biri ekanligini ta`kidlash zarur. O`quvchilarda mehnat ta`limi jarayonida tadbirkorlik tushunchalarining dastlabki bosqichlarini amalga oshirishda quyidagi vazifalarni bajarish ko`zda tutiladi.

O`quvchilarni mehnat ta`limiga oid nazariy va amaliy bilim berishni uzviyligini mustahkamlash;

Kasblar xususiyatni farqlay bilishga o`rgatish orqali ularni turli kasblarni to`g`ri tanlashga yo`naltirish; Unumli mehnat qilib yuqori samaradorlikka erishishni o`rgatish;

Bajarilgan ishlar sifatini oshirishda kim ochdi savdo maskanlarini tashkil etish;

O`quvchilarning bajargan ishlaridan maktab sharoitidan kelib chiqib har xil ko`rgazmalar va o`quvchilarning o`zlari uchun maktab bozori tashkil qilinsa maqsadga muvofiq bo`lar edi.

Bunda o`quvchilar o`zlari bajargan ishlar natijalarini, diqqatga, e`tiborga sazovor bo`lganligini, o`zini mablag` bilan qisman tahminlanganligini, o`zini boshqara olishini ko`rib, o`z mehnatiga va o`z galar mehnatiga hurmat bilan qaraydi. O`quvchi ongida mehnatga muhabbat o`z samarasini topadi.

Natijada davlatimizning iqtisodini yuqori darajaga ko`tara oladigan, o`zining kasbini, hunarini hurmat qiladigan, jamiyatimizning rivojlanishida o`zini hissasini qo`sha oladigan barkamol avlodni tarbiyalashimizda yordam beradi.

O`quvchilarda tadbirkorlik tushunchalarini shakllantirishda maktab, mahalla, oila va jamoatchilikni birgalikdagi harakati o`z-o`ziga xizmat qilishni tashkil etish, mahsulot sifati hamda turli ish turlari jarayonida mehnat natijalarining unumdorligi keskin o`shishda o`z ta`sirini ko`rsatadi. Chunki tadbirlarda erishilgan yutuqlar bo`yicha o`quvchilarning bajargan buyumlari maktab muzeylari yoki sinf burchagida namuna sifatida saqlash, ota-onalarga sovg`a sifatida taqdim etish o`quvchilarda amaliy mehnatda ish sifatini yanada oshirish, ijobiy natijalarga erishishda samarali ta`sir ko`rsatadi.

Shunday qilib o`quvchilar ongida iqtisodiy tushunchalarni shakllantirish uchun avvalo ularga madaniyat, so`ng iqtisodiy madaniyat tushunchalarini singdirishimiz zarur. Undan so`ng iqtisodiy bilimlarini rivojlantiramiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI:

1. Prezident yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish, ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish bo'yicha muhim vazifalarni belgilab berdi. Xalq so'zi gazetasi – 2019-yil, 19-mart.
2. Ibragimov X. —Ma'naviy qadriyatlar asosida ta'limni tashkil etish, Toshkent, 2001 yil
3. Mavlonova R.A, Sanoqulov X.R, Xodiyeva D.P “Mehnat va uni o'qitish metodikasi”. O'quv qo'llanma. 2007yil TDPU.
4. Internet saytlari: www.ziyonet.uz